

Ölümünün 10. yılında, 50 yıllık serüvenin ürünleri başucumuzdaki yerini koruyor Oktay Rifat'ın şiirlerine bakınca...

TELEFON

Gözlerin var ya çekik kara kara
Önce gözlerini en güzel ışık
Beyaz dişlerini bacakların omuzun
Damalı örtüde bir kâse çorba gibi
Buğulu bir lezzetti karı kocalık
Şimdi bir çınar yeşeriyor içimde
Bir şarkı söyleniyor uzun uzun
Hürriyetin rüzgârlı bayrağı oldu
Bize yeten aydınlığı sevdamızın

Aman dayanamazsam ne etmeli
Bütün pencereler üstlerine açık
Kimler soyar çocukları kimler örter
Biri onbir yaşında öteki küçük
Ya anne diye bağırırsa uykusunda
Belki korkmuş belki de susamıştır
Geceleri su içmeye alışık
Çorap öyle mi giydirilir don öyle mi
bağlanır
Gömleği bir tuhaf sarkıyor arkasında

Çocuklara bakma dayanırım
Gide gide çoğaldım halkım ben artık
Dağ taş kalabalık kalabalık
Satar mıyım onları onlar da çocuklarım
Ben kadını çocuklarımla varım
Telefon nafiye açmam seni
Söylemez dillerim yarınla bağlı
Tutmaz parmaklarım kocamdan belli
Telefon benimki de analık.

Çocuklara bakma dayanırım
Sevgiydim önce bir çeşit incelik
Şimdi işe yarıyorum kaba saba
Tuzlu bir deniz kokusu havada
Benimle başladı bu müthiş tazelik
Benimle yaklaştı güzel günler
O günlerin eşliğinde beni hatırlayın
Hatırlatın onların vahşetini
Her telefon çalışta kesik kesik.

OKTAY RİFAT

ŞÜKRAN KURDAKUL

"Bu acayip çiçekler hiç bitmeyen bu bahar
Basma perdelerine hangi iklimden gelir
Yediveren gül gibi dört mevsim çiçek verir
Pencerene dizdiğin aydınlık sardunyalara."

"Günler Geçmiş Buradan" (Varlık dergisi, 1 Şubat 1937) adlı şiirinde karşılaştığımız bu dizeler, Oktay Rifat'ın doğasındaki mahalle, sokak, ev öğeleriyle yakın çevre; perde, saksı, cumba, kilim öğeleriyle eşyanın önemli bir yeri olduğunu gösterir.

Ahmet Hamdi, Ahmet Muhip'in yapıtlarına düşünün olduğu sezilen bu ilk evre ürünlerinde yakın çevreye ve eşyaya bakışı ile kendine özgü olanı yakalayabilmiştir Oktay Rifat.

Geleneksel yapı biçimlerine uyum sağlamış gizli bir ressamın iç dünyasını yansıtan dizeler...

Başat özellik bu.

İktidardaki CHP'nin çağdaş bir toplum yaratma ideolojisine karşın eskiyi ezberinde tutan tutucu güçlerin edebiyatta da etkilerini sürdürdüğü bir dönem konuşuyoruz.

Şiirlerinde kendini yinelemenin ustası Yahya Kemal "Tanrı Şair" olarak niteleniyor.

Hececilerin zaten pek sınırlı olan ufukları büsbütün daralmış:

Yusuf Ziya, Orhan Seyfi gibiler tırmanan faşizmin etkisinde. Nâzım Hikmet, Şeyh Bedrettin Destani'nda şairce düşünmenin güzelliğini koyuyor ortaya.

Bu koşullar, arkadaşları Orhan Veli ve Melih Cevdet'le birlikte Oktay Rifat'ı da "Garip" hareketine zorlayan başlıca etkenler arasında düşünülebilir.

Dönemin "disiplinli hürriyet" anlayışı kuşatmayı amaçlar bireyi.

Garipçiler özgürlük ister.

Eleştiri özgürlüğü, alaya alma, hesaplaşma özgürlüğü.

Sonuç, 15-20 sözcükle kurulmuş, çağın gülmece ve ince yergi öğelerine dayanan kısa dizeli şiirler çıkar ortaya.

"Ekmek dizimde

Yıldızlar uzakta, tâ uzakta

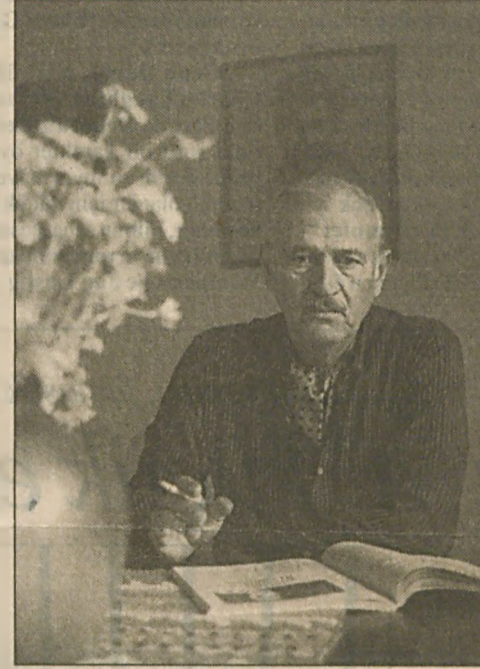
Öyle dalmışım ki sormayın

Bazan şaşırıp ekmek yerine

Yıldız yiyorum."

(Ekmek ve Yıldızlar)

Ne var ki "Garip" döneminde de şaşırtıcı buluşlara, ince yergi ve gülmece öğelerine dayanan parçaların yanı sıra değişik insansal durumları işleyen "Bir Otelin İki Odası" gibi şiirler de yazar Oktay Rifat. Ölçü dışına kaymasına karşın yer yer uyaklardan yararlandığı olur, yer yer de duyarlılığını önle-



Rifat, alışılmamışı aramaktan hiç yorgun düşmedi.

yemez.

"Garip" sonrasında yayımladığı *Güzelleme* (1945), *Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarlık Üzerine Şiirler* (1945) kitaplarını oluşturan şiirlerde yeniden geleneksel yapı biçimlerine eğilim duyduğu görülür Oktay Rifat'ın.

Hece ölçüsünde değişik kalıpları uygular, uyaklardan yararlanır, halk şiirimizin "nazım biçimleri"nden esinlenir.

"Davullar vuruldu önceden

Sazlar çalındı inceden

Döşek sermişler yoncadan

Bir nur doluyor cismime."

1947-55 yıllarında halk şiirinin öğelerini kullanmaya yeni yollar ararken, *Güzelleme*'deki gibi öykünün düzeyine varmaktan çekinerek güncel sorunları yansıtır şiirine.

"Hepimizin ağızımız burnumuz var

Hepimizin aklı

Apaçık ortada işte

O haksız, bu haklı.

Biz yayakalmışız bu kervanda

Beyley paşalar atlı

Dökülmüşüz yollara çoluk çocuk
Kimisi kel, kimisi bitli."

(Kervan, Aşağı Yukarı)

Çağdaş Türk Edebiyatı'nda bu dönemin en önemli şiirlerinden biri olarak gösterdiğim "Telefon" (Karga ile Tilki, 1954) üzerine şöyle yazmıştım:

"1953'lerde ABD'de yargılanan karı-koca Rosenberg'lerin ölüm cezası karşısında bile onurlarından bir şey yitirmeyen kişiliklerinin uyandırdığı sevgi, hayranlık duygularının işlendiği sezilen bu şiir, dokuz dizeden kurulu dört bölümde geliştirilmiştir. Birinci bölümde, erkeğin söyleyişiyle, inançta birleşen sevgiyi, 'Hürriyet'in rüzgârlı bayrağı oldu / Bize yeten aydınlığı sevdamızın' dizeleriyle somutlanmış buluruz. Ethel Rosenberg'in söyleyişiyle, çocuklara değgin duyarlıkların sergilendiği ikinci bölümde analık sevgisiyle direnme bilinci savaşı gibidir. Üçüncü ve dördüncü bölümlerdeyse, ölüm anına değin, telefonla bile 'itiraf' olanağı tanıyan zorbalık karşısında, analık duygusunun insanlık duygusuyla özdeşleşerek yenilgiye kafa tuttuğu görülür."

Oktay Rifat'ın Perçemli Sokak ve Aşık Merdiveni kitaplarında sözcüklerin yarattığı görüntülerin peşine düştüğü söylenmiştir. İlk gençlik ürünlerinde bilinen durumlarıyla rastladığımız eşya bu şiirlerinde temel öğe durumundadır.

Elleri Var Özgürlüğün (1966) ve Şiirler (1970) kitaplarındaysa çeşitli deney evrelerinden geçmiş toplumu, insanları tanımış, öğretilerden öğreti beğenmiş bir kişiliğin olgunluğunu yaşar gibidir Oktay Rifat. Şiirlere geçmiş deneylerinden elde ettiği olanaklar sanki kendiliğinden ağırlıklarını koyarlar. Ahmet Hamdi'nin bir dizesinde söylediği gibi "Her şey yerli yerinde"dir. Kendi uzağında, kalabalığı yaşarken, "evren kovanın arıları, tarihsel akışın yiğit sü-rücülerini" olarak nitelediği işçilere seslenir. Dünya, yaşananla, gelecek ile hesaplaşarak, gerçek özgürlüğün ilkelerini aramaya çalışır.

"Gitmez bu böyle, bu böyle yürümez. Bir gün Durulur bu çalkantı, doğarsın güneşe Bakarsın gökyüzü eski bir resim gibi Pencerede yeniden ve kitap masada Tasaların, kaygıların yummuş, arınmış Peşkirin, çarşafın yanı sıra Uçuşuyor çırpına çırpına rüzgârda. Nerdesin alın teriyle gülen aydınlık Nerdesin güzel kokularla dolu gece."
(Gündüze Geceye Özlem, Şiirler, 1969)

1930'lu yıllarda başlayan şiir serüveni ölümüne değin (18 Nisan 1988) sürdü Oktay Rifat'ın, 50 yıl boyunca alışılmamışı aramaktan yorgun düşmedi. Yapıtları başucumuzdaki yerini koruyor.

